

Практично в усіх творах про Б. Хмельницького актуалізується „жіноча тема”. Не цурається цього і Й. Струцюк, ще й додає їй нового звучання, пишучи про стосунки гетьмана із трьома офіційними дружинами, а ще вводить до тексту дофантазовані захоплення гетьмана іншими жінками – Наталкою, Горпиною, „безіменними” жінками під час воєнних походів. Але найбільший акцент автор цілком традиційно робить на стосунках із другою дружиною гетьмана, фактично моделюючи в романі любовний трикутник „Богдан – Олена – Тиміш”. „Романна” Олена мала прискорити смерть гетьмана, але не змогла того зробити. Щоправда, фінал цієї історії кохання трохи відрізняється від уже звичних художніх інтерпретацій. За версією Й. Струцюка, Олена (Гелена) не була страчена Тимошем після зради Богданові, а потрапила до гарему хана. Коли ж про це дізнався Богдан, то не намагався її повернути, хоча й надзвичайно кохав її. Третьою його обраницею стала Ганна Золотаренко, образ якої виписано в українській літературі переважно яскраво позитивно. Цю традицію продовжив і Й. Струцюк: „Ганна – вольова, мудра, статечна і скромна жінка – відразу стала надійним другом гетьмана” [2, 382].

Отже, маємо ще один твір на тему Хмельниччини. Своєрідне, оригінальне переосмислення подій Визвольного руху українців XVII століття, постаті Богдана Хмельницького в художній формі дозволяє робити висновки про необхідність таких текстів для нашої літератури. Твір композиційно непростий, сюжет особистої долі Хмельницького постійно доповнений значним фактичним матеріалом, авторськими відступами, історичними колізіями. Особливу увагу привертає інтерпретація союзу України з Москвою, його трактування автором твору і головним героєм тексту. Хочеться, щоб творів на історичну тематику з переосмисленням різних подій з історії України та їхніх учасників з’являлося щораз більше, щоб вони посутньо збагачували вітчизняну історичну белетристику.

Список використаної літератури

1. Сорока П. Йосип Струцюк / П. Сорока // Кур’єр Кривбасу». – 2013. – №278 – 280. – С. 101–103.
2. Струцюк Й. Бог задумав інакше...: роман / Й. Г. Струцюк. – Луцьк : ПВД „Твердиня”, 2014. – 392 с.
3. Вербич В. Повернення Богдана Хмельницького / В. Вербич // Слово Просвіти. – 2014. – Ч.35. – 4 – 10 вересня. – С.6.

Одержано редакцією 22.05.2015 р.
Прийнято до публікації 27.05.2015 р.

УДК 821.131.1

Наталя КОВАЛЬ

ТАЄМНИЧИЙ ШОВКОВИЙ СЕРПАНОК

Барікко А. Шовк / А.Барікко // Всесвіт. – 2010. – № 5–6. – С. 39–77.

Бувають тексти, які не просто сприймаєш зором чи на слух. Тексти, які відчуваєш на дотик. Слова примушують бігати шкірою мільйони мурашок, а останнє речення залишає відчуття, нібито подув вітру щойно огорнув тебе – і зник. Такі тексти трапляються рідко, тому ціную їх найбільше. Один з них – роман Алессандро Барікко «Шовк».

Ім’я цього визнаного світом італійського письменника, журналіста, літературного й музичного критика, на жаль, мало знане в Україні. Хоч завдяки екранізаціям багато хто все ж знайомий із сюжетами деяких творів А. Барікко. Екранізований, зокрема, був і роман «Шовк».

Щоправда, романом його можна назвати хіба що через авторське визначення жанру. Бо ані за обсягом твору, ані за широтою охоплених подій, ані за кількістю персонажів – це не роман. Проте якраз коротка художня форма тут найдоречніша, вона додає текстові тієї легкості й невагомості, що засвідчена і назвою твору.

Читач не знайде в романі широкої панорами життя у XIX ст., не отримає інформації про побут і життєвий уклад. А. Барікко обмежується лаконічною характеристикою змальованого ним періоду: «Ішов 1861-й рік. Флобер писав «Саламбо», електричне

освітлення було все ще лише гіпотезою, і на іншому боці океану Авраам Лінкольн вів війну, кінця якої він так і не побачить».

Дія відбувається у двох країнах – Франції та Японії. Але видається, що обрані вони були – якщо не виключно, то насамперед – тільки як дві максимально віддалені одна від одної географічні точки:

«– І де б, власне, вона мала бути та Японія?

– Он там, звідси тільки прямо і прямо. І так аж на кінець світу».

Японія, цей екзотичний далекий край, накреслена кількома граційними штрихами: кімоно, чай, рисовий папір, ієрогліфи, крісло на ношах... Все це деталі, які у загальних рисах реконструюють спосіб життя «на кінці світу», створюють потрібну атмосферу. Однак за бажання дію можна було б перенести в іншу далеку країну – на сюжет це суттєво б не вплинуло.

В основі роману – непрості стосунки між французом Ерве Жонкурром, який займається продажем черв'яків шовкопряда, його дружиною Елен і таємничою білою жінкою, котру Ерве зустрів під час поїздки в Японію.

Твір Барікко не обтяжений позасюжетними елементами. Тут немає розлогих описів природи чи інтер'єрів. Невагомість створюється також за рахунок скорочення діалогів, опускання окремих реплік персонажів. У результаті ці діалоги трохи нагадують п'єси Метерлінка, де дійові особи часом відповідають на невисловлені думки.

Образи персонажів також виписані дуже стисло, легкими, ледь помітними штрихами. Акцент робиться лише на одній-двох показових деталях. Наприклад, вся інформація про Елен вміщається у двох рядочках: «Це була висока жінка, у неї були повільні рухи і чорне волосся, яке вона ніколи не збирала на голові у вузол. Вона мала чудовий голос». Голос, який так любив її чоловік, згадуватиметься в романі неодноразово.

Образ жінки, до якої герой почуває неймовірну пристрасть, також змальований напрочуд скупо. Але ті деталі, на які звертається увага при першій зустрічі, звучать рефреном у всьому тексті: «Її очі не мали східного розрізу, і в неї було лице молоденької дівчини». Поза кадром залишається історія життя цієї європейки, її роль у домі Хара Кея, її подальша доля. Роман взагалі просотаний недовомленістю, таємничістю. Після прочитання залишається багато запитань, на які автор навіть не збирався давати відповіді, залишаючи читачеві право здогадуватися і припускати. І в цьому також неповторний шарм роману «Шовк».

Алессандро Барікко – майстер використання художніх деталей. В одному з інтерв'ю він сказав: «Все зазвичай починається з дрібних, блискучих деталей, які здаються мені значимими. Ці деталі – немов клітини, немов невеликі організми, що мають своє власне звучання. Потім оповідь будується навколо цих клітин. Початок книги – це завжди якийсь жест, або речення, або предмет. Якись події вражають твою уяву, і ти починаєш дослідження, накручуючи оповідь на ці деталі».

В результаті такого економного використання мовного матеріалу твір виходить легкий, невагомий, мов та шовкова туніка, яку Ерве Жонкур привіз у дарунок дружині Елен: «Тримаєш цю туніку в руках, а здається, що між пальцями в тебе нічого немає».

Втім, незважаючи на лаконічність, роман аж ніяк не можна назвати енергійним. Навпаки, твір немов розтягується, тече повільно, як тягучий мед. Або – радше – легко й обережно, ніби зісковзує найтонша шовкова тканина. Цей ефект створюється насамперед завдяки щедрому використанню письменником рефренів. Повтори надають романові особливої поетичності, наближаючи його до поезії в прозі, а також виконують ряд інших функцій.

Для прикладу, оповідь про зародження у містечку Лявільдьйо шовкопрядильного ремесла. Бальдаб'ю двічі приходить до міського голови і ставить йому те саме запитання: «...розстелив йому на столі шовковий шалик кольору вечірнього сонця і запитав:

– Ви знаєте, що це?

– Жіночі штучки.

– От і помиляєтесь, штучки, тільки чоловічі. Грошки це». Виставлений за двері, Бальдаб'ю повертається через деякий час і тепер кладе на стіл «в акуратних пачках тридцять тисяч франків у банкнотах великого номіналу».

- Ви знаєте, що це таке?
- Гроші.
- Помиляєтесь, це доказ того, що ви дурень».

Той самий прийом застосовано й далі, коли Бальдаб'ю вирішує змінити долю Ерве Жонкура і, привівши його до батька, ставить аналогічне запитання: «Знаєте, хто це?». Легка іронія майстерно вплітається у полотно коротких реплік, які характеризують персонажа як впевнену у собі й започаткованій справі, енергійну, практичну людину.

Окремо слід зупинитися на надто розлогому за мірками цього роману описі дороги, яку долає Ерве Жонкур щоразу, вирушаючи до Японії: «Він перетнув кордон біля Метцу, проїхав через Вюртемберг та Баварію, переїхав до Австрії, потягом дістався до Відня та Будапешта, щоб потім продовжити подорож аж до Києва. Верхи він проїхав дві тисячі кілометрів російським степом, перебрався через Уральський хребет, опинився в Сибіру, подорожував сорок днів, щоб досягти озера Байкал, яке місцеві люди називали «морем». Далі він спустився рікою Амур, подорожуючи вздовж китайського кордону аж до океану, і коли до нього доїхав, то прочекав одинадцять днів у порту Сабірк, аж поки корабель голландських контрабандистів не перевіз його на мис Терая на західному узбережжі Японії...». Зворотний шлях письменник подає вже стисліше.

Ці уривки майже без змін повторюються у творі декілька разів – щоразу, як герой долає вказаний шлях із Франції до Японії та з Японії до Франції. Така надмірна деталізація, на мою думку, виконує кілька функцій. По-перше, вона сповільнює розповідь, додає їй плинності. По-друге, акцентує, наскільки непростими і сповненими небезпек були поїздки покупця ячок шовкопряда. По-третє, наголошує на віддаленості пункту призначення, що для француза справді розташовувався на іншому кінці світу. А в символічному плані ця віддаленість прочитується як відмінність двох культур, двох стилів життя. Нарешті, по-четверте – підкреслює силу пристрасті, яка штовхає Ерве Жонкура на подорож, від якої ніщо не може примусити його відмовитися.

Читаючи роман А. Барікко, отримуєш насолоду від граційності стилю, пластичності словесного плетива. Але це не все. «Шовк» викликає яскраві емоції. Співпереживання чи осуд, захоплення чи відраза – не принципово, що саме почуватиме читач до героїв роману. Байдужим залишитися важко, а здатність впливати на емоції й почуття, мабуть, найважливіша в художньому творі. І як результат – роман запрошує читача ставити собі важливі небуденні запитання, розмірковувати про цінність і ціну вірності, про егоїзм і самопожертву, про користь чи шкідливість правди, про сутність справжнього кохання і про те, в чому ж полягає людське щастя. І часом навіть здається, що відповіді ось-ось відкриються, але вони так і залишаються неоднозначними. Ми бачимо лише їхні обриси, приховані за тонким шовковим серпанком.

Одержано редакцією   10.04.2015 р.
Прийнято до публікації   27.05.2015 р.

УДК 821.161.2

Людмила СКОРИНА

НАСКІЛЬКИ СУЧАСНОЮ Є «СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА»?

Сасенко В. Сучасна українська література : компендіум / Валентина Сасенко. – Одеса : Астопринт, 2014. – 352 с.

Коли мені до рук потрапила книжка Валентини Павлівни Сасенко, першим відчуттям була радість. Адже не так часто в нас виходять підручники й посібники з питань побутування сучасного українського письменства. Згодом емоції поступилися місцем потребі докладніше